

21-22 Nisan 2006 Tarihlerinde Yeditepe Üniversitesi Tıp ve Hukuk Fakülteleri Evsahipliğinde Gerçekleşen 2. Uluslararası Türk-Alman Tıp Hukuku Sempozyumu Üzerine

ON THE INTERNATIONAL SYMPOSIUM ABOUT SECOND TURKISH-GERMAN MEDICINE LAW
HELD BY YEDITEPE UNIVERSITY MEDICINE AND LAW FACULTY ON 21-22 APRIL 2006

Dr. Arın NAMAL^a

Deontoloji ve Tıp Tarihi AD, İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi, İSTANBUL

Özet

Tıp hukuku, ülkemizde yeterince akademik çalışma yürütülmemiş bir bilim alanıdır. Bu nedenle 11-12 Kasım 2005 tarihinde Konya Selçuk Üniversitesi'nde gerçekleştirilen I. Uluslararası Türk-Alman Tıp Hukuku Sempozyumu oldukça dikkat çekmişti. Bu sempozyumu Almanya'nın seçkin hukukbilimcileri desteklemişlerdi. İkinci sempozyum da yine Almanya'nın değerli hukukbilimcileri tarafından desteklendi. Ülkemizin seçkin hukukbilimcileri de aynı katkıyı ortaya koydular. Bu ortak platform, Türk yasalarının çağdaştırılması çalışmalarına katkı sağlarken, hukuk alanında Türk-Alman bilimsel işbirliğini güçlendiren bir işlev taşıdı. Bu yazıda, sempozyumda sunulan bildiriler hakkında kısa bilgi verilecektir.

Abstract

Medical law is scientific branch that has not been researched widely in Turkey yet. For this reason the first Turkish- German Medical Law Symposium which was held at Konya Selçuk University on the date of 11-12 November 2005 did draw very much attention indeed. Valuable law scientists of Germany supported the second symposium as much as they did for the first one. The scientists that supported the symposiums are **Prof.Dr.Gerfried Fischer** from Halle University Faculty of Law, **Prof. Dr. Henning Rosenau** from Augsburg University Faculty of Law, **Prof. Dr. Gunnar Duttge** from Göttingen University Faculty of Law and **Prof.Dr. Brigitte Tag** from Zürich University Faculty of Law. The symposium, which was also supported by the precious law science scientists from Turkish Universities, was composed of announcements and excited debates. It was an estimable event that focused on modernization of laws in Turkey and strengthened the scientific ties between Turkey and Germany on the field of law. This article points out the presentations made at this symposium.

Anahtar Kelimeler: İkinci uluslararası
Türk Alman tıp hukuku sempozyumu

Key Words: Second international
Turkish-German medical law symposium

Türkiye Klinikleri J Med Ethics 2006, 14:116-119

Türk-Alman Tıp Hukuku Uluslararası Sempozyumu, Avrupa Konseyi tarafından oluşturulan, ülkemiz tarafından imzalanan ve yasalarımız arasına katılan "Biyoloji ve Tıbbın Uygulanması Bakımından İnsan Hakları ve İnsan Haysiyetinin Korunması Sözleşmesi"nin iç hukukumuzda gerektirdiği değişikliklerin ne ölçüde ger-

çekleştirilebildiğini tartışmak üzere 11-12 Kasım 2005 tarihlerinde Konya Selçuk Üniversitesi'nde toplanmıştı. Sempozyum, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi ile Göttingen (Almanya) Georg August Üniversitesi işbirliğinde gerçekleşmiş, Almanya'nın değerli hukuk bilim adamları ile ülkemizin değerli hukuk bilimadamları, sözleşmenin çeşitli hükümlerini, yasalarımızın genel yapısı ile uyumları açısından değerlendirmişlerdi. Sempozyumda sunulan bildirilerin makale olarak düzenlenmiş versiyonları, **Doç.Dr. İlyas Doğan, Doç.Dr. Ramazan Yıldırım, Doç.Dr. Hakan Hakeri** editörlüğünde yayınlanmakta olan Kamu Hukuku Arşivi'nin (Kasım 2005) sayısında yer almaktadır.¹ Bu sempozyumda, Sempozyum Düzenleme Kurulu Başkanı Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğre-

Geliş Tarihi/Received: 03.06.2006 **Kabul Tarihi/Accepted:** 13.06.2006

Yazışma Adresi/Correspondence: Dr. Arın NAMAL
İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi
Deontoloji ve Tıp Tarihi AD, İSTANBUL
arinnamal2002@yahoo.com

Copyright © 2006 by Türkiye Klinikleri

Soldan sağa: Prof.Dr. Gunnar Duttge, Yrd.Doç.Dr.Yahya Deryal, Prof.Dr.Köksal Bayraktar, Doç.Dr. Faik Çelik.

tim üyesi **Doç. Dr. Hakan Hakeri**, tıp hukukunun son derece güncel bir alan oluşturduğuna, buna karşın ülkemizde bu konuda çok az bilimsel çalışma yapıldığına işaret etmişti.¹ İlk sempozyumun gördüğü ilgi, ortaya koyduğu değerli bilimsel sonuçlar, kuşkusuz 2. Türk-Alman Tıp Hukuku Sempozyumu'nun çok kısa sürede gerçekleştirilebilmesine itici güç teşkil etti. Yeditepe Üniversitesi Tıp ve Hukuk Fakülteleri'nin evsahipliğinde üniversitenin konferans salonunda gerçekleştirilen ikinci sempozyum, Yeditepe Üniversitesi'nin kuruluşuna önemli emekler veren merhum hekim **Prof. hc. Dr. Doğan İzbırak** anısına ithaf edilmişti. Alman ve Türk hukuk bilimadamları bu buluşmalarının başlığını "Hekimin Aydınlatma Yükümlülüğü, İlgilinin Rızası ve Diğer Güncel Konular" olarak belirlemişlerdi.

Yeditepe Üniversitesi Mütevelli Heyeti Başkanı **Sn. Bedrettin Dalan**, yaptığı açılış konuşmasında hekimin bireyi, hukukçunun toplumu onardığından söz ederek, her iki mesleği oluşturan disiplinlerin arasındaki sıkı bağa işaret etti. Yeditepe Üniversitesi'nin bu iki disiplinin işbirliğinin önemini bilinci içerisinde ülkemiz açısından bir ilki gerçekleştirerek "Tıp Hukuku" programını açtıklarını belirttikten sonra yurtdışından gelen bilimadamı konuklara

seslenerek, onları "Başlangıç zordur. Başlangıcı kolaylaştıracak dostlarımızın olması ne güzel!" sözleriyle selamladı. Dalan, konuşmasının devamında mükemmel bir varlık olarak yaratılmış insana hekim tarafından tıbbi müdahalede bulunulmasının özünde çok güç bir eylem olduğunu, bu nedenle cesaret isteyen bir eylemi hukukun sıkı bir takiple iyice ürktür hale getirmemesinden yana olduğunu belirtti. Açılışta konuşan Düzenleme Kurulu üyelerinden **Prof. Dr. Henning Rosenau**, hukuk düzenlemelerinin ülke sınırlarında değiştiğine, tıp kurallarının ise değişmediğine işaret ederek, hukukun da transnasyonal, transkültürel açılımlara gereksinimi olduğuna işaret ederek, Türk hukukbilimcilerle paylaştıkları tartışma platformuna bu nedenle ayrı bir önem verdiklerini açıkladı.

Sempozyumun ilk konuşmacısı olan, Halle Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden **Prof. Dr. Gerfried Fischer**, "Somut Olaylarla Tıp Hukukunda Aydınlatma" başlıklı konuşmasında, somut olaylar bağlamında gerçekten ilginç örneklerle değinerek, hukukun bu durumları değerlendirişini ortaya koydu. Hekimin aydınlatma yükümlülüğünü, hastanın kendi hakkında karar verme hakkını kullanması için yapılması gerekli aydınlatma, riskler hakkında aydınlatma ve terapötik nedenli aydınlatma açılarından ele aldı.

Prof. Dr. Henning Rosenau (Augsburg Üniversitesi-Hukuk Fakültesi)

Alman hukukunun, belirli bir dereceye kadarki riski açıklamama gibi bir yaklaşımı kabul etmediğini vurgularken, Alman Yargıtayı'nın "risk 15,5 milyonda 1 olsa da hastaya açıklanmalıdır" şeklindeki değerlendirmesini hatırlattı. İnsan üzerinde deney, kozmetik operasyonlar, organ ve doku bağışlama, kürtaj, sterilizasyon gibi tıbbi zorunluluk taşımayan müdahalelerde aydınlatmanın en kapsamlı içeriği taşıması gerektiğinin, önemli yan etkileri bulunan ilaçların kullanımı için prospektüsün okunmasının salık verilmesinin hiçbir zaman yeterli kabul edilmediğinin, hekimin burada da kapsamlı aydınlatma yükümlülüğü içerisine girdiğinin altını çizdi. Hastanın tamamen mantıklı, yararlı bir tedaviyi reddetme, daha donanımlı başka bir hastanede tıbbi yardım alma haklarının gözden kaçırılmayacağını da belirtti. Sempozyumun düzenleyicilerinden **Doç. Dr. Hakan Hakeri** "Türk Tıp Hukuku'nda Aydınlatma" başlıklı bildirisinde, acil olmayan bir durumda hekimin hastasını aydınlatmadan tedavi etmesinin, onu kurtarmış, iyileştirmiş olsa bile Ceza Hukuku karşısında vücudu yaralama, Özel Hukuk karşısında tazminat gerektirecek suç kabul edildiğini vurguladı. Anesteziğin ayrıca aydınlatma yapması zorunluluğuna dikkat çekti. Hemşirelerin, gerçekleştirecekleri müdahaleler hakkında hastalara kısa bir bilgi vermelerinin uygun olacağını, fakat aydınlatma yükümlülüğünün kesinlikle hekime ait bir yükümlülük olduğunu belirtti. Türkiye'de hastanın aydınlatılmasının, "hastanın yakınının bilgilendirilmesi" şeklinde uygulandığına dikkat-

leri çekti. Aydınlatma yaptığını ispat yükü hekime düştüğü için yazılı onam alınmasının önemli olduğunu, fakat matbu-karmaşık ifadeler içeren formları imzalatarak hastadan onam alınmış olunamayacağını açıkladı. Augsburg Üniversitesi'nden **Prof. Dr. Henning Rosenau**, "Rıza Ehliyeti Bulunmayanların Rızası ve Aydınlatılması" başlıklı bildirisinde Almanya'nın onam verme yeteneğinde olmayanlar üzerinde tıbbi araştırmaya olanak tanıyan 17. maddesi nedeniyle Avrupa Biyoetik Sözleşmesi'ni sorunlu bulduğunu ve hala imzalamamış olduğunu hatırlattı. Çocuk adına ebeveyn onam alınması gerektiğinde, söz konusu müdahale önemli riskler içeriyorsa, ebeveyn olarak her iki tarafın onamının alınmasının şart olduğunu, tarafların anlaşamamaları durumunda Sulh Hukuk Mahkemesi'ne (Alm. Vormundschaftsgericht) başvurularak, çocuğun çıkarlarını temsil edecek kişinin belirlendiğini, ülkesinde bu kişinin çocuğun başka bir yakını ya da bir avukat olduğunu belirtti. **Prof. Dr. Rosenau** konuşmasının devamında psikiyatri hastaları, hasta vasiyeti konularına da değindi.

İkinci Oturumu, tıbbi müdahalelerin yasal yönü konusunda ülkemizde öncü çalışmalar ortaya koymuş, halen Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanı olan **Prof. Dr. Köksal Bayraktar** yürüttü. Prof. Bayraktar, "rıza" sözcüğünün sadece kabullenmeyi ifade edişi yanında, "onam" sözcüğünün aydınlatılmayı şart koşan bir içerik taşımasıyla hukuki gereklerle çok daha uygun bir sözcük niteliğinde olduğuna vurgu yaptı. Türk Tabipleri Birliği Yüksek Onur Kurulu Üyesi, **Doç. Dr. Faik Çelik**, "Hekimlik Uygulamalarında Aydınlatılmış Onam İhlalleri" başlıklı bildirisinde, TTB-YOK olarak, 2000-2004 yılları arasında inceledikleri şikayet başvuruları içerisinde hekimi aydınlatılmış onam kusurundan sorumlu tuttıkları olgulara ait 8 örnek verdi. Prof. Çelik'in editörlüğünde hazırlanan konu ile ilgili rehber nitelikli bir kitapçık, yakın tarihte Konya-Karaman Tabip Odası tarafından yayınlanmıştı.² Göttingen Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden **Prof. Dr. Gunnar Duttge** "Hastaya Umut verici Aydınlatma Hukuka Uygun Sayılır mı?" konuşmasına, "Aydınlatma, hastalıktan daha tehlikeli olabilir mi?" sorusu ile başladı ve ölümcül hastalık tanısı kesinleştiğinde, bu gerçeğin hasta ile paylaşılması sorununu, aşırı doğruluk yanlıları ile gerçeği gizleme yanlılarının dışında bir tutum geliştirebilmek açısından irdeledi. Acı veren bir gerçeği açıklamanın sadece kısa vadeli değil, uzun vadeli olumsuz etkileri olabileceğine de işaret ederken, kötü prognozda da hastanın aydınlatılması yükümlülüğünün temelde geçerliliğini koruduğuna işaret etti. Prof. Duttge'nin, tıp etiğinin bu konuda sorduğu tüm soruları dikkate alan bakış açısı ve bu doğrultuda ortaya koyduğu yorumlar, ülkemizde sağlık hukuku alanında yürütülecek akademik çalışmalarda taşınması gereken geniş bakış açısını tanıtmaya bakımından son derece önemliydi. Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fa-

kültesi'nden **Yard. Doç.Dr. Yahya Deryal** "Özel Sağlık İşletmelerinde Hastanın Aydınlatılması ve Rızasının Alınması" başlıklı bildirisinde aydınlatılmış onamın, "müşteri memnuniyeti" bakış açısıyla değil, "hastanın onurunun korunması" için hayata geçirilmesi gerektiğini vurguladı.

Üçüncü Oturumun Başkanı Yeditepe Üniversitesi Mütevelli Heyeti Üyesi, Danıştay Eski Üyesi, HSYK Üyesi **Sayın Zuhul Çokar**'dı. Çokar oturumu, hekimlerin cezai sorumluluğu kavramının kulaklara hoş gelmeyen bir kavram olduğunu, fakat her iyi hizmetin ödüllendirilmesi gerektiği gibi, kötü hizmetlerin de cezalandırılmasının bir gereklilik olduğunun yadsınamayacağı söyleyerek açtı. Ancak cezalandırmanın çok dikkat gerektirdiğini, bu konuda bilirkişilik merciinin işlevinin önemini vurguladı. Bu oturumda ilk bildiri Galatasaray ve Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakülteleri Öğretim Üyesi **Doç.Dr. Ümit Kocasakal** tarafından sunuldu. Doç.Dr. Kocasakal TCK'nda Hekimler Hakkında Uygulanacak Yaptırımlar" başlıklı sunumunda TCK'nun 26. maddesinde yer alan "hakkını kullanan kişinin cezalandırılmayacağı" hükmünün hekime uyarlanması durumunda hekim sorumluluğunu hafifleten bir yönü bulunduğunu, ancak yeni kanunun getirdiği "olası kasıt" kavramının (tehlikeyi öngörmeye rağmen müdahalede bulunma ve ortaya kötü sonucun çıkması) hekimi bir çok eyleminde kolaylıkla suçlu duruma düşürebilecek nitelik taşıdığını açıkladı. Eski Ceza Kanunu'nda "müessir fiil" kavramının yeni yasada "yaralama" şeklinde ifade edildiğini belirtirken, akli melekeler zarar veren müdahalelerin nasıl "yaralama" olarak nitelenebileceğini sordu. Vurguladığı bir diğer konu, Yeni Türk Ceza Kanunu'nun, hekimi ihbar yükümlülüğü açısından daha ağır bir yük altında bırakıyor olmasıydı. Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden **Doç.Dr. Mahmut Koca**, "TCK'nda Hekimler Hakkında Uygulanacak Yaptırımlar"ın neler olduğunu açıkladı.

İkinci gün, Zürih Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğretim üyesi **Prof.Dr. Brigitte Tag**'ın "Tıp Hukukunda Özerklik, Rıza ve Etik" başlıklı bildiri ile açıldı. Prof. Tag, ilgi çeken konuşmasında aydınlatılmış onamın vücuttan çıkarılan, hemen ya da daha sonra kullanılması amaçlanan tüm parçaları kapsadığına işaret etti. Üzerinde araştırma

yapılan bu parçaların tam anlamıyla anonimleştirilmelerinin güçlüğünün yolaçtığı etik sorunlardan söz etti. İstanbul ve Yeditepe Üniversiteleri Öğretim Üyesi **Doç.Dr.Yener Ünver** "Türk Tıp Hukukunda Rıza" başlıklı bildirisinde, etik platformdaki tartışmalarda ortaya konan görüşlerin, "yasalaşmış", dolayısıyla geçerli gibi algılanması tehlikesine dikkat çektikten sonra, hastadan onam alınmasının hukuki gereklerini ayrıntıları ile tanımladı. Marmara ve Yeditepe Üniversiteleri Hukuk Fakülteleri'nden **Doç.Dr. Sibel İnceoğlu** "İnsan Hakları Bakımından Ötanazi" başlıklı bildirisinde, hukuk düşüncesinde hak tanımlanırken pozitif hakkın, negatif hakkı da içinde barındırdığını hatırlatarak, yaşama hakkının, yaşamama hakkını içermemesini yeterince anlamlandıramadığını vurguladı.

Yeditepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Başhekim **Prof.Dr. Melih Bulut** tarafından yürütülen ikinci günün ikinci oturumu, "tıbbi deliller" konu alındı. Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden **Prof.Dr. Feridun Yenisey** "Ceza Muhakemesi Hukukunda Tıbbi Deliller ve Bilirkişilik", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden **Prof.Dr. Ayşe Nuhoglu** "Vücut Muayenesi", Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden **Doç.Dr. Ali Cem Budak** "Medeni Usul Hukuku'nda Tıbbi Deliller" başlıklı bildirimleri sundular.

Son oturum, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğretim üyesi **Prof. Dr. Feridun Yenisey** tarafından yönetildi. Bu oturumda Dokuz Eylül Hukuk Fakültesi'nden **Doç.Dr. Veli Özer Özbek** "Tıbbi Deliller ve Yeni CMK", **Yard. Doç.Dr. Ali Kemal Yıldız** "Trafik Suçlarında Bilimsel Delillerin Fonksiyonu", **Başkomiser İsmail Güneş** "Suçların Aydınlatılmasında Parmak İzi" başlıklı bildirimleri ile tıbbi deliller konusunun daha da geniş tartışılmasına katkıda bulundular.

Sempozyumun değerli konuşmacılar yanında nitelikli dinleyicileri de biraraya getirmiş olması, her oturuma canlı tartışmaların eşlik etmesi, sempozyumun amacına ulaşmasının açık kanıtlarıydı.

KAYNAKLAR

1. Hakeri Hl. Türk Alman Tıp Hukuku Uluslar arası Sempozyumu Açılış Konuşması. KhukA (Kamu Hukuku Arşivi)2005;2:99.
2. Çelik F, ed. Aydınlatılmış Onam. Konya: Konya Karaman Tabip Odası Yayını; 2006.